

גמ' סנהדרין (כא) - פלגש ומצות קידושין

רב דניאל שטיין

א. רמב"ם (פ"ג מלכים ה"ב, וה"ו) - לא ירבה לו נשים, מפי השמועה למדו שהוא לוקח עד שמונה עשרה נשים בין הנשים ופלגשים הכל שמונה עשרה, ואם הוסיף אחת ובעלה לוקה, ויש לו לגרש ולישא אחרת תחת זו שגירש. [השגת הרא"ד] א"א זה אי אפשר שהרי היו לדוד שש נשים ופלגשים כשאמר לו נתן הנביא ואוסיפה לך כהנה וכהנה נמצא י"ח חוץ מן הפלגשים הן. וכן לא יהיה שטוף בנשים, אפילו לא היתה לו אלא אחת לא יהיה מצוי אצלה תמיד כשאר הטפשים, שנאמר לא תתן לנשים חילך, על הסרת לבו הקפידה תורה שנאמר ולא יסור לבבו, שלבו הוא לב כל קהל ישראל לפיכך דבקו הכתוב בתורה יתר משאר העם שנאמר כל ימי חייו.

ב. גמ' קידושין (סח): - הווא בשבעה גוים כתיב, שאר אומות מנלן, א"ק כי יסיר את בנך, לרבות כל המסירים, הניחא לר"ש, דדריש טעמא דקרא, אלא לרבנן מ"ט וכו'. [תוס' ז'ה הניחא - פ' דדריש טעמא דקראי ה"נ אמר טעמא דחיתון דאי לא כתיב כי יסיר ה"א מסברא דמיירי משבעה עממים לפי שהם אדוקין בעבודת כוכבים יותר משאר אומות ולפיכך לא תתחנן וכתב רחמנא כי יסיר לרבות כל המסירין אלא לרבנן דלא דרשי טעמא דקרא א"כ אי לאו קרא יתירא ה"א לא תתחנן מיירי בכל האומות ואיצטריך כי יסיר לומר דוקא בשבעה עממים א"כ בשאר אומות מגליה].

ג. תוס' גיטין (מט:) ד"ה **ורבי שמעון** - לא פליגי אלא היכא דאיכא נפקותא כגון גבי חובל בגד אלמנה וגבי לא ירבה לו נשים.

ד. שיעורי רבי אלחנן (ב"מ סי' מ"א) - דדוקא טעמא דקרא לא דרשינן אבל לומר דזהו גדר הדין שפיר אמרינן, והיינו דהיכא שנאמר בתורה דין ואנן בעינן למימרטעם מדוע הדין כך וכו' בזה פליגי ר' יהודה דס"ל דאנן לא ידעינן טעמא דקרא דשמא אין הטעם משום כך, אבל בקרן אין אנו מחפשים טעם אמאי חייבה התורה בקרן אלא באים אנו להגדיר מה נחשב מזיק דקרן ובוזה שפיר אמרינן דהגדרת קרן הוא כונתו להזיר וממילא כל מזיק שכונתו להזיק הוא בכלל קרן וא"כ אין זה שייך כלל לפלוגתא אי דרשינן טעמא דקרא.

ה. רמב"ן (בראשית כ"ה, ו') - ולבני הפלגשם אשר לאברהם נתן אברהם מתנת וגו'. על דרך הפשט, בעבור שנאמר לו כי ביצחק יקרא לך זרע, לא בזרע אחר, היו כל נשיו אצלו פילגשים, לא היו נחשבות לנשים, שאין זרען ביורשיו, וכו' ורש"י כתב נשים בכתובה, פילגשים שלא בכתובה וכו' ואין הדבר כן, כי לא תקרא פילגש אלא כשהיא בלא קדושין, כי הכתובה מדברי סופרים, והגירסא בסנהדרין (כא). פילגש בלא כתובה וקדושין.

ו. רמב"ם (פ"א אישות ה"ד) - קודם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק אם רצה הוא והיא נותן לה שכרה ובוועל אותה על אם הדרך והולך לו, וזו היא הנקראת קדשה, משנתנה התורה נאסרה הקדשה שנאמר לא תהיה קדשה מבנות ישראל, לפיכך כל הבוועל אשה לשם זנות בלא קידושין לוקה מן התורה מפני שבעל קדשה. [השגת הרא"ד] אין קדשה אלא מזומנת והיא המופקרת לכל אדם אבל המייחדת עצמה לאיש אחד אין בה לא מלקות ולא איסור לאו והיא הפילגש הכתובה.

ז. רמב"ם (פ"ד מלכים ה"ד) - וכן לוקח מכל גבול ישראל נשים ופלגשים, נשים בכתובה וקדושין, ופלגשים בלא כתובה ובלא קידושין אלא ביחוד בלבד קונה אותה ומותרת לו, אבל ההדיוט אסור בפילגש. [אור שמח (אישות שם) - ולכך פסק רבינו בהלכות מלכים דפלגש בלא קדושין מותרת למלך, ואסורה להדיוט, ולפ"ו ניהא, דפלגש מלך אסורה להדיוט, כמפורש בירושלמי סנהדרין ריש פרק כהן גדול (פ"ב ה"ג) ואדונייה חייב מיתה על אבישג, וכיון שאסורה להנשא לכל משום שרביטו של מלך לא שייך בזה שתופקר לזנות, ולכן אין בזה קדשה, אבל להדיוט שבלא קדושין היא מופקרת לכל, דבמאן אגידא, היא קדשה].

ט. רא"ש כתובות (פ"א סי' י"ב) - ונ"ל כי ברכה זו אינה ברכה לעשיית המצוה כי פריה ורביה היינו קיום המצוה ואם לקח פלגש וקיים פריה ורביה אינו מחוייב לקדש אשה וכו' וברכה זו נתקנה לתת שבח להקב"ה אשר קדשנו במצותיו והבדילנו מן העמים וצונו לקדש אשה המותרת לנו ולא אחת מן העריות.

י. רמב"ם (פ"ג אישות הכ"ג) - כל המקדש אשה בין על ידי עצמו בין על ידי שליח צריך לברך קודם הקידושין הוא או שלוחו ואחר כך מקדש כדרך שמברכין קודם כל המצות, ואם קידש ולא בירך לא יברך אחר הקידושין שזו ברכה לבטלה, מה שנעשה כבר נעשה. [השגת הרא"ד] - צריך לברך קודם קדושין או הוא או שלוחו ואחר כך מקדש. אלא אין אנו אומרים כן אלא מקדש ואחר כך מברך.

יא. רמב"ם (פ"א אישות ה"ב) - קודם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק אם רצה הוא והיא לישא אותה מכניסה לביתו ובוועלה בינו לבין עצמו ותהיה לו לאשה, כיון שנתנה תורה נצטוו ישראל שאם ירצה האיש לישא אשה יקנה אותה תחלה בפני עדים ואחר כך תהיה לו לאשה שנאמר כי יקח איש אשה ובא אליה וליקוחין אלו מצות עשה של תורה הם וכו'.

יב. חי' הרמב"ן לכתובות (ז:) ד"ה וצונו - יש לשאול היכן מציינו ברכה כגון זו שמברכין על מה שאסר לנו השי"ת כו' שאפילו חופה דאורייתא כיון שהחופה והקידושין אינן נעשין בבת אחת וחצי המצוה נעשית בקידושין הוצרך לברך עליהם מקדש ישראל, שכל המצות מברך עליהם עובר לעשייתן ואילו היתה החופה נעשית עכשיו היו מברכין אשר קדשנו במצותיו וצונו על הקידושין והחופה וכו', ועכשיו לא היו יכולים לברך אשר קדשנו על הקידושין ועל החופה שהרי אין החופה נעשית עכשיו ולא היו יכולים לומר אשר קדשנו על הקידושין שלא מציינו שיברך אדם על מצוה שאין עשייה זו גמר מלאכתה וכו', שנמצא כמי שמברך על קדושתן של ישראל וכו' שבחר בישראל שקדשם באסור להן ובמותר להן.

יג. גמ' קידושין (י.) - איבעיא להו תחילת ביאה קונה, או סוף ביאה קונה, נפקא מינה, כגון שהערה בה, ופשטה ידה וקבלה קדושין מאחר וכו' מאי, אמר אמימר משמיה דרבא כל הבועל דעתו על גמר ביאה.

טו. תוס' קידושין (שם) ד"ה כל - תימה דבפ' הבא על יבמתו (יבמות דף נה:): ילפינן דאשה נקנית לבעלה בהעראה אתיא קיחה קיחה דעריית והעראה היינו תחילת ביאה והכא מסיק דסוף ביאה קונה וכו' ורבינו נסים גאון תירץ דההיא דיבמות איירי אחר קדושין דע"י אותה העראה הוי כנשואה כמו חופה דלאחר קדושין.

טז. תשובות הרשב"א המיוחסות להרמב"ן (סי' רפ"ד) - בענין: הפלגש. להודיעך בה דעתי וכו' דודאי מותרת היא כיון שיחדה לעצמו וכו' אבל כשנכנסה בביתו, והיא מיוחדת וידועה לו, בניה נקראים על שמו, ומותרת. שהרי דוד נשא אותה. ולא הוזכר בכתוב, ולא בגמרא, הפרש בין מלך להדיוט. ומציינו גדולי ישראל נושאים אותה וכו', ואתה רבינו, ה' יחיך, במקומך תזהירם מן הפילגש, שאם ידעו ההיתר, יזנו ויפרצו ויבואו עליהן בנדותן.

יז. רמב"ן מלחמות ה' יבמות (כ. בדפי הרי"ף) - אבל מאשה לא יבטל לעולם שאסור הוא לעמוד בלא אשה והכתוב אומר לא טוב היות האדם לבדו וכו' שאסור לו לאדם לעמוד בלא אשה אע"פ שאינו חייב כלל בפריה ורביה ולעולם מוכר הוא ספר תורה אפילו לישא אשה דלאו בת בנים.